
Nikola Vranješ

EUHARISTIJA – SREDIŠTE SVEĆENIKOVA PASTORALNOG DJELOVANJA

Dr. sc. Nikola Vranješ, Teologija u Rijeci
UDK: 25:265.3[254+262.14+265.4]
Prethodno priopćenje

Ministerijalno svećeništvo i euharistija najtješnje su međusobno povezani. Svećeništvo se rađa zajedno s euharistijom. Euharistijskoga slavlja nema bez svećenika. U današnjem kulturalnom, ali sve češće i pastoralnom kontekstu nerijetko se gubi osjećaj izvorišnog i središnjeg značenja euharistijskoga slavlja za kršćanski život. Niti sam svećenik nije izuzet od opasnosti nedovoljnog prepoznavanja i vrednovanja središnjega značenja euharistije u vlastitu životu i djelovanju. U ovome se radu, uz korištenje teološko-pastoralne prosudbene metode, s jedne strane prikazuju bitni nosivi teološko-pastoralni elementi koji izvire iz slavlja otajstva i koji odražavaju središnje mjesto i značenje euharistijskoga slavlja za svećenikov život i ukupnu pastoralnu aktivnost. S druge se strane ukazuje na manjkavosti koje su danas uočljive u odnosu na središnje mjesto i značenje euharistijskog otajstva u svećenikovu životu i djelovanju te se ističu neki teološko-pastoralni elementi koji trebaju pomoći njihovu nadvladavanje.

Ključne riječi: euharistija, svećenik, Crkva, život, pastoralno djelovanje.

* * *

Uvod

Euharistijsko otajstvo i njegovo slavlje imaju izvorišno i središnje značenje za ukupni život Crkve. Ova činjenica mora biti najozbiljnije shvaćena i življena od strane svih članova Crkve. Kao uvodnu prosudbenu notu možemo odmah napomenuti problem koji je danas u životu Crkve sve uočljiviji, a riječ je o pomanjkanju euharistijske svijesti u vjerničkom životu, što za posljedicu ima mnoge porazne efekte za kršćanski život, a među prvima izdvaja se nastojanje izgradnje vlastitog kršćanskog identiteta pokušavajući ga graditi

na nekim drugim osnovama, dok se euharistijskom slavlju često ne pridaje važnost koju ono ima. Prelazeći odmah na specifičnu temu ovoga rada – središnje značenje euharistije za svećenikov život i pastoralno djelovanje – mora se istaknuti sve češće zamjetno po-manjkanje svijesti o važnosti središnje uloge euharistije, ali i pokušaj traženja izvorišnog i uporišnog značenja kao i značenja središta za život i djelovanje izvan konteksta slavlja euharistijskog otajstva.

Isticati značenje euharistije kao središnjega sakramentalnog uporišta ukupnoga svećenikova života i djelovanja uvijek je od prvotne važnosti. Za to se danas kristalizira i dodatni razlog koji proizlazi iz snažnije prisutne pastoralne potrebe za što jasnijim utvrđivanjem jedinstvenosti svećeničkoga života i službe u svim dimenzijama. Argument za to posvedočuju ne samo hrvatska već i inozmena pastoralna iskustva. Riječ je o tome da sve veći broj svećenika doživljava vlastitu liturgijsku ulogu odvojenom od npr. službe vodstva zajednice ili od službe navještanja, ili pak od različitih pastoralnih segmenata koje one uključuju.¹ Ukoliko se takvo nešto događa, slavlje sakramenata, a posebice euharistije, biva izdvojeno iz ukupne dinamike svećeničkog djelovanja kao svojevrsna zasebna točka čije se uporišno i izvorišno značenje te značenje vrhunca ne uviđa uvijek ni dovoljno ni jasno. Stoga je potrebno uvijek se vraćati na to značenje i ukupnu svećenikovu pastoralnu aktivnost postavljati na jasne sakramentalne, a posebice euharistijske temelje.

1. Euharistija – središte i vrhunac svećenikova života i djelovanja

Kako bi se jasno uvidjeli temelji navedenih tvrdnji o euharistiji koja ima izvorišno i značenje sakramentalnoga središta s obzirom na svećenikov život i djelovanje potrebno je jasno utvrditi u čemu se to pokazuje i koje sve pastoralne posljedice to ima za svećenikov život i djelovanje. Euharistija predstavlja izvor i vrhunac cijeloga kršćanskoga života,² tj. središnje otajstvo kršćanskoga života. Slavlje euha-

1 Usp. Daniel BOURGEOIS, *La pastorale della Chiesa*, Jaca Book, Milano, 2001., str. 473.

2 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* (21. XI. 1964.), u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 11 (dalje: LG).

ristijskog otajstva vrhunac je i središte ukupnoga života i djelovanja Crkve. »Crkva živi od euharistije. Ta istina ne izražava samo svakodnevno vjersko iskustvo, već u sebi sadrži samu *srž misterija Crkve*.«³ Euharistija, koja je na najizvršnji način sakrament vazmenog otajstva, predstavlja, dakle, središnju os crkvenog angažmana.⁴ »Crkva živi od Krista euharistijskog, njime se hrani, on je prosvjetljuje.«⁵ Drugi vatikanski sabor središnje je značenje euharistije opisao na sljedeći način: »Ostali pak sakramenti, kao i crkvene službe i djela apostolata, čvrsto su povezani sa svetom euharistijom i prema njoj su usmjereni. U presvetoj je, naime, euharistiji sadržano svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest sam Krist, naš Vazam i živi kruh; po svome tijelu, koje je oživio Duh Sveti i koje je oživljavajuće, on daje ljudima život pa su tako oni pozvani i dovedeni do toga da zajedno s njime prinose sebe, svoje napore i sve stvorene stvari. Zbog toga se euharistija pokazuje kao izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije: dok se katekumeni pomalo uvode u sudjelovanje u euharistiji, vjernici koji su već obilježeni svetim krstom i potvrdom primanjem euharistije potpuno se pritijelovljuju Kristovu tijelu. Euharistijski je, dakle, sastanak središte zajednice kojoj predsjedava prezbiter...«⁶

Činjenica izvorišnog karaktera i središnjega značenja euharistije za život Crkve na poseban način dolazi do izražaja u raspoznavanju značenja euharistije za život i djelovanje svećenika u koncilskom Dekretu o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis*: »Kao služitelji svetinja, osobito u misnoj žrtvi, prezbiteri na osobit način imaju ulogu Krista, koji je samoga sebe predao kao žrtvu za posvećenje ljudi... U otajstvu euharistijske žrtve, u kojem svećenici ispunjuju svoj glavni zadatak, neprestano se izvršuje djelo našeg ot-

3 IVAN PAVAO II, *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima te zavjetovanim osobama i svim vjernicima laicima o odnosu euharistije i Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb., 2003., br. 1 (dalje: EE); *isto*, br. 5: »Ako se darom Duha Svetoga na Pedesetnicu Crkva rađa i kreće na putove svijeta, odlučujuća odrednica njezina izgrađivanja sigurno je ustanovljenje euharistije u dvorani Posljednje večere. Njezin je temelj i njezin izvor cijeli *Triduum paschale* (*Vazmeno trodnevlje*), no ono kao da je sadržano, anticipirano i zauvijek "zgušnjuto" u euharistijskom daru. U tom daru Isus Krist predaje Crkvi trajno posadašnje uskrnog otajstva. Njime je uspostavio neku tajanstvenu "istodobnost" između onog *trodnevlja* i protjecanja svih stoljeća.«

4 Usp. *isto*, br. 3.

5 *Isto*, br. 6.

6 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis* (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 5 (dalje: PO).

kupljenja pa se stoga usrdno preporučuje njezino svakodnevno slavljenje; ono je čin Krista i Crkve također ako joj vjernici ne mogu prisustvovati.«⁷ Slavlje je euharistijskog otajstva, dakle, vrhunac života i pastoralne službe prezbitera. Isti argument biva razrađen i u drugim dokumentima. U Dogmatskoj konstituciji o Crkvi ta je istina također posebice istaknuta. Govoreći o obavljanju svećeničke službe konstitucija ističe kako prezbiteri »...svoju svetu službu ponajviše vrše u euharistijskom bogoslužju, odnosno zborovanju u kojem, djelujući u Kristovoj osobi i razglašujući njegovo otajstvo, povezuju molitve vjernika sa žrtvom njihove Glave te u misnoj žrtvi prikazuju i namjenjuju sve do Gospodnjega dolaska (usp. 1Kor 11,26) jedinu žrtvu Novoga zavjeta, to jest žrtvu Krista koji je jedanput samoga sebe prinio Ocu kao neokaljani žrtveni prinos (usp. Heb 9,11-28).«⁸

Papa Ivan Pavao II. u svojim će dokumentima na poseban način istaknuti nerazdvojni karakter sakramenata euharistije i svetoga reda, kao i značenje euharistije za život i djelovanje svećenika.⁹ U enciklici *Ecclesia de Eucharistia*, pozivajući se na ono što je prije istaknuo u apostolskom pismu *Dominicae Cенаe*, ističe: »Ako je euharistija središte i vrhunac života Crkve, jednako je tako središte i vrhunac svećeničke službe. Zbog toga, zahvalne duše Isusu Kristu našem Gospodinu, potvrđujem da je euharistija “glavni i središnji *raison d’être* sakramenta svećeništva, rođenog u trenutku ustanovljenja euharistije i zajedno s njom“.«¹⁰ U nastavku istoga teksta papa podsjeća na riječi Drugog vatikanskog sabora o središnjem značenju euharistije za cjelokupnu svećeničku pastoralnu službu. Euharistija je izvor pastoralne ljubavi (*caritas pastoralis*) koja je duša cijele svećeničke službe.¹¹ Ne predstavlja samo vrhunac pastoralne službe¹² nego časno i dostojno slavlje euharistijskog otajstva predstavlja

7 *Isto*, br. 13; usp. *isto*, br. 2.

8 *LG*, br. 28.

9 Usp. IVAN PAVAO II, *Pastores dabo vobis – Dat ću vam pastire. Apostolska postsinodalna pobudnica kleri u vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama* (25. III. 1992.), Zagreb, 1992., br. 26 (dalje: PDV).

10 *EE*, br. 31.

11 Usp. *PO*, br. 14; *PDV*, br. 48.

12 Usp. Daniel BOURGEOIS, *La pastorale della Chiesa*, str. 479.

i vrhunac svećenikovih molitava¹³ i duhovnih i moralnih napora za osobnom svetošću, tj. za ostvarenjem života u potpunosti predanog Bogu i Crkvi.¹⁴ Dostojno svećenikovo slavljenje euharistije mora se zrealiti u njegovu životu i djelovanju. Svećenička egzistencija u bitnome je euharistijska egzistencija. Svećenikov identitet neodvojiv je, dakle, od euharistijskog otajstva. On izrasta iz tog otajstva i u njegovoj je službi.

2. Svećenikov život i djelovanje polazeći od euharistije

Kako bi doista mogao biti ključnim čimbenikom u okupljanju zajednice i na pravilan i odgovoran način ostvarivati pastoralnu službu, svećenik u euharistijskom otajstvu mora nalaziti izvorište koje nosi cijeli njegov život i koje je okosnica jedinstva tog života. Kako ga mnoštvo briga, kao i bremenitost brojnih obveza, ne bi odveli u raslojenost života (a što je česta pojava, pogotovo u današnje vrijeme), svećenik mora poraditi najprije oko jasnog stava o izvorištu vlastita zvanja (Isus Krist) kao i spomenutom jedinstvu života čiji je temeljni ključ pastoralna ljubav koja najviše proistječe iz euharistije.¹⁵ Svećenikova služba crpi svoju snagu iz Kristove žrtve ponazočene u euharistiji.¹⁶ S druge strane, svećenikovo pastoralno djelovanje u službi je brige za povjerene mu vjernike i izgradnju crkvene zajednice.¹⁷ Snaga i središte izgradnje zajednice upravo je euharistija. U saborskom dekretu *Presbyterorum ordinis* u tom se smislu ističe: »Ne može se graditi nikakva kršćanska zajednica, ako nema svoj korijen i stožer u slavljenju presvete euharistije; od nje, dakle, mora započeti svaki odgoj za duh zajedništva. Da bi to slavlje bilo iskreno i potpuno, mora voditi kako k različitim djelima ljubavi i uzajamnog pomaganja tako i k misionarskoj djelatnosti i k raznim

13 Usp. *PO*, br. 5; *PDV*, br. 48: »Vrhunac kršćanske molitve je euharistija koja se uzima kao vrhunac i izvor sakramenata i časoslova.«

14 *PO*, br. 18: »Da bi svoju službu vjerno vršili, neka im bude na srcu svakodnevni razgovor s Kristom Gospodinom u posjećivanju i osobnom štovanju presvete euharistije.«

15 Usp. *PO*, br. 14.

16 Usp. Paolo ASOLAN, *Il pastore in una Chiesa sinodale. Una ricerca odegetica*, Editrice San Liberale, Treviso, 2005., str. 287.

17 Usp. *PO*, br. 6.

oblicima kršćanskog svjedočenja.«¹⁸ Ove koncilske riječi sažimaju značenje euharistije u odnosu na ukupnu svećenikovu pastoralnu djelatnost, ali i na pastoral Crkve kao takav. Euharistija koju, kako je već isticano, sabor vidi kao izvor kršćanskoga života,¹⁹ otajstvo je po kojemu Crkva neprekidno živi i raste.²⁰ Ona je, dakle, središte i snaga autentičnog pastoralnog djelovanja. Pastoral se strukturira polazeći od nje. Euharistija predstavlja i njegov nadahniteljski model.

U svome životu i djelovanju svećenik mora biti svjestan važnosti ove činjenice koja proizlazi iz Isusova poziva. Njegov, naime, poziv »Ovo činite meni na spomen!« ne predstavlja poziv samo na sakramentalno uprisutnjenje događaja posljednje večere i njegove spasonosne muke već uključno i njegove osobe i njegova poslanja.²¹ Drugim riječima, polazeći od konteksta slavlja euharistije strukturira se poslanje njegove Crkve u čijem je središtu poslanje svećenika (biskupa i njihovih suradnika prezbitera). Svećenikovo poslanje, dakle, nužno proizlazi iz euharistije. Svećenik, čiji je život i poziv najtješnje povezan s euharistijskim otajstvom, uronjen u isto otajstvo i nošen njegovom snagom, cijelu svoju pastoralnu aktivnost uređuje polazeći od konteksta euharistije. Euharistijsko slavlje okosnica je raznolike i sustavne pastoralne aktivnosti.²² Sudjelovanje u euharistijskom zajedništvu i blagovanje Kristova tijela za nužnu posljednicu treba imati aktivan kršćanski život i svjedočenje te doprinos izgradnji crkvene zajednice.²³ Svećenik je pozvan tako odgajati vjernike kako bi njihovi konkretni životi u svakodnevici doista bili nošeni slavljem otajstvom, tj. kako bi život kao takav postao euharistijski.²⁴ Tako se jasno pokazuje euharistijsko slavlje kao izvor mnogovrsne svećeničke pastoralne aktivnosti za dobro Crkve. Ono je poziv i poticaj što djelotvornijeg i što sustavnijeg pastoralnog djelovanja. Odgajanje vjernika da upravo polazeći od konteksta slavlja tako oblikuju život

18 PO, br. 6.

19 Usp. LG, br. 11.

20 *Isto*, br. 26.

21 Usp. EE, br. 11; Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., str. 131.

22 Usp. Ezio FALAVEGNA, Gli organismi di partecipazione al servizio della comunione, u: *Orientamenti pastorali*, LVII (2009.), 8-9, str. 15.

23 Usp. LG, br. 7.

24 Usp. EE, br. 20.

da on bude doista znak Kraljevstva uključuje sve bitne sastavnice vjerničkog iskustva i angažmana, počevši od osobne i zajedničke molitve, sakramentalnoga života, življenja i promicanja obiteljskih i svih moralnih vrijednosti, zauzimanja za siromašne, karitativne aktivnosti, ustrajnog svedočenja vjere u društveno-kulturalnom kontekstu i dr.²⁵

Euharistija nije samo izvor svećenikove pastoralne aktivnosti već je i njegov izvor na putu svetosti koji podrazumijeva svećenikovo ukupno duhovno i pastoralno napredovanje i usavršavanje. Vezano za pastoralno djelovanje, upravo euharistijsko slavlje predstavlja poziv i svećenikovo odgovornosti za što boljim usavršavanjem svih vidova njegove službe. To, jasno, nije moguće postići bez zauzetosti u trajnoj teološko-pastoralnoj izgradnji. Svećenik će upravo slaveći euharistiju uvijek sve više uviđati vlastitu odgovornost pred ovim tako značajnim segmentom svoje službe. Iz te će odgovornosti nastojati djelovati u smjeru što boljeg trajnog obrazovanja, kako bi bio što spremniji odgovoriti na sve izazove službe. Pritom ovdje treba izdvojiti segment obrazovanja s obzirom na kojega se danas osjećaju jako veliki problemi, a riječ je o obrazovanju za ispravno i *kapilarno pastoralno djelovanje* u suradnji sa svim ostalim crkvenim subjektima, pri čemu se posebice misli na sposobnost usvajanja i ostvarivanja prikladne teološko-pastoralne metodologije.²⁶ Naime, svećenik je pozvan ostvarivati vlastiti poziv u konkretnim okolnostima vremena i prostora u kojemu živi i djeluje. Promjenjive povijesne okolnosti ne smiju ni u kojem slučaju postati izlikom za omalovažavanje onih segmenata poslanja koji su bili i koji ostaju nepromjenjivi. No povijesne okolnosti uvjetuju da se metodologija pastoralnog djelovanja mora prilagoditi kako bi poslanje Crkve bilo što bolje ostvarivano u konkretnosti suvremenog 'ovdje i sada'. To je zahtjev same vjernosti Crkvi i svome pozivu. Ipak, upravo se u tome segmentu

25 Jadranka GARMAZ – Martina KRAML, *Živjeti od euharistije. Elementi euharistijske kateheze*, Glas Koncila, Zagreb., 2010., str. 29: »Euharistija danomice omogućava postupnu preobrazbu čovjeka, sve veću sličnost sa Sinom Božjim, budeći u čovjeku novi životni stil. Slaveći euharistiju kršćanin uranja u autentični kristoliki život, u život po Kristu, u egzistencijalnu sjedinjenost s Kristom, koja se očituje i u svagdanjem blagovanju kao zajedništvu, prijateljstvu i bliskosti s Bogom i s ljudima.«

26 Usp. Riccardo TONELLI, *Linee di convergenza e problematiche metodologiche per una corretta lettura delle pratiche ecclesiali*, u: *Orientamenti pastorali*, LVII (2009.), 1, str. 97.

djelovanja osjećaju nemali problemi, a možemo ih svrstati u nekoliko kategorija polazeći od onih povezanih s pogrešnim stavom kako nije ni potrebna neka posebna metoda u pastoralu, preko onih koji proizlaze iz nekritičnog ostvarivanja isključivo tradicionalnih metoda djelovanja, sve do onih koji proizlaze iz potpunog odbacivanja bilo kakvog metodološkog pristupa u pastoralu. Svećenik će, upravo slaveći euharistijsko otajstvo i živeći u skladu s njim, sve više jasno uviđati svu zahtjevnost pastoralne službe koja mu je povjerena, te s tim u skladu usvojiti prikladne načine djelovanja koji će mu omogućiti prikladno ostvarivanje pastoralu u aktualnom trenutku, poštujući uvijek smjernice i odrednice crkvenog učiteljstva.

3. Euharistija – slavlje Crkve i hrana zajedništva i suradnje

Kako je već istaknuto, euharistija ima izvorišno, ali i središnje značenje za život Božjega naroda.²⁷ Ona je od ključnog značenja za zajedništvo Crkve.²⁸ Euharistija je u prvome redu izraz Božjega nastojanja oko povezanosti sa svojim vjernicima²⁹ (kao i ostali sakramenti), a neodvojivo od toga izraz povezanosti vjernika u zajedništvu Crkve. Potpunog crkvenog zajedništva nema bez euharistije. Euharistija je najviše sakramentalno očitovanje zajedništva u Crkvi.³⁰ Euharistijska označnica temeljna je, dakle, i nosiva za crkveno zajedništvo. Štoviše, svi drugi oblici okupljanja unutar crkvene pastoralne dinamike moraju biti usmjereni ovome zajedništvu. Osobita je dužnost crkvenih pastira graditi i promicati euharistijsko zajedništvo.³¹ Svećenikova je, stoga, posebna odgovornost graditi to zajedništvo, tj. djelovati na način da se svi vjernici okupe u tom zajedništvu. Iz svega rečenoga jasno dolazi do izražaja središnje mjesto

27 Usp. LG, br. 11; BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica Svetog Oca Benedikta XVI. o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve, upućena biskupima, kleru, osobama posvećenog života i vjernicima laicima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 15.

28 Ovdje je riječ isključivo o zajedništvu unutar Katoličke crkve. Ekumenska pitanja u odnosu na euharistijsko otajstvo ovdje nisu predmet rasprave.

29 Usp. IVAN PAVAO II., *Ostani s nama, Gospodine. Apostolsko pismo biskupima, kleru i vjernicima za godinu euharistije, listopad 2004. – listopad 2005.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., br. 19-20.

30 *EE*, br. 38.

31 Usp. *isto*, br. 42.

i značenje euharistijskog otajstva za život Crkve i za njezinu praksu. Euharistija je sakramentalna aktualizacija zajedništva crkvene zajednice.³² Euharistijsko slavlje, kao sakramentalno strukturiranje zajedništva Crkve,³³ uzor je organskoga doprinosa njezinih članova njezinu životu, a u isto je vrijeme poziv ostvarivanju takvoga zajedništva unutar Crkve koje će doista odražavati otajstvo koje se slavi. Euharistija hrani zajedništvo i uči zajedništvu.³⁴ Ministerijalni svećenik, u snazi sakramenta reda, predsjedava slavlju i vrši euharistijsku žrtvu. Njegova se služba bitno razlikuje u odnosu na ulogu naroda koji u slavlju sudjeluje.³⁵ Narod se, po službi svećenika, prinosi kao duhovna žrtva Ocu koja se u euharistijskom slavlju sjedinjuje s Kristovom žrtvom.³⁶

Euharistijsko slavlje uvijek je slavlje Crkve. U euharistiji Crkva je prisutna kao jedna, sveta, katolička i apostolska.³⁷ I onda kada se slavi u manjoj zajednici, uvijek ostaje slavlje Crkve. Stoga je svećenik prvi pozvan širiti svijest o važnosti shvaćanja euharistije kao sveze jedinstva zajednice.³⁸ Nadalje, euharistija kao slavlje Crkve mora biti od svih prepoznata u svojoj temeljnoj i uporišnoj vrijednosti i značenju s obzirom na strukturiranje doprinosa različitih sastavnica Božjega naroda poslanju Crkve. Zajedništvo Crkve nosi konstitutivnu i strukturalnu euharistijsku oznaku. Euharistija ima odlučujuće značenje s obzirom na zajedništvo u Crkvi, kao i za

32 *LG*, br. 3: »...Kad god se na oltaru slavi žrtva križa, kojom "je Krist, naša Pasha, bio žrtvovan" (1Kor 5,7), vrši se djelo našega otkupljenja. Ujedno se sakramentom euharistijskog kruha posadašnjuje i ozbiljuje jedinstvo vjernika, koji tvore jedno tijelo u Kristu (usp. 1Kor 10,17). Svi su ljudi pozvani na to jedinstvo s Kristom, koji je svjetlost svijeta, od kojega potječemo, po kojemu živimo i kojemu težimo.« *Isto*, br. 11: »Sudjelujući u euharistijskoj žrtvi, koja je izvor i vrhunac svega kršćanskog života, oni prinose Bogu božansku Žrtvu i same sebe s njome; tako svi, bilo prinosom bilo svetom pričješću, ispunjuju svoju zadaću u liturgijskom činu, ne svi jednako nego svaki na svoj način. Nadalje, okrijepljeni Kristovim tijelom na svetome zboru, oni na konkretan način pokazuju jedinstvo Božjega naroda, koje se ovim najuzvišenijim sakramentom prikladno označuje i čudesno ostvaruje.«

33 Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, str. 148.

34 Usp. *EE*, br. 40.

35 Usp. *LG*, br. 10; *EE*, br. 28.

36 Usp. *LG*, br. 34.

37 Walter KASPER, *Sakrament jedinstva. Euharistija i Crkva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., str. 17.

38 Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum concilium* (4. XII. 1963.), u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968., br. 47 (dalje: SC).

djelovanje Crkve.³⁹ Zato bi bilo izuzetno pogrešno shvaćati euharistijsko slavlje samo kao obvezu koja se mora ispuniti, a sudjelovanje u zajedništvu i poslanju Crkve pokušavati ostvarivati na način da se neke druge elemente, kao što su članstvo u određenom pokretu ili skupini u Crkvi, smatra važnijim.⁴⁰ Svećenikova je, a posebice župnikova, odgovornost u ovome smislu naročito isticati nedjelju kao dan okupljanja i strukturiranja zajednice u euharistijskome zajedništvu.

Svećenik je na poseban način odgovoran za euharistijsko slavlje.⁴¹ Kako bi svećenik na odgovarajući način slavio i sam doprinio strukturiranju zajednice, nužan je njegov teološki, a posebice liturgijski odgoj.⁴² Upravo će mu on omogućiti ispravno i izražajno slavljenje, upravo onako kako ga Crkva želi ostvarivati. U tom smislu svaki svećenik mora biti svjestan vlastite *služiteljske pozicije* u odnosu na Krista i Crkvu, što ima poseban izričaj u poštovanju liturgijskih odredbi kako bi doista bilo ostvarivano istinsko slavlje Crkve.⁴³ Zato je potrebno izbjegavati bilo kakvo dodavanje ili odu-

39 Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, str. 158-159: »Jedinstvo Kristovih vjernika jedan je od bitnih plodova smrti i uskrsnuća Isusa Krista, a postiže se na sakramentalni način sudjelovanjem kod euharistijskog stola. Proslava euharistijske žrtve i zajedništvo koje odatle proizlazi izražavaju i uzrokuju usko crkveno jedinstvo ponajprije među sudionicima, a tako i u cijeloj Crkvi. Naime, jedinstvo je Božjeg naroda dobro koje raste kadgod se okuplja u ime Isusa Krista. Razlog zbog kojega euharistija označava i oživljava jedinstvo Crkve i jedinstvo među udovima jest zajedničko primanje Isusa Krista u sakramentalnome obliku; ono predstavlja razlog njihova jedinstva i njihova života. Na taj način euharistijska milost stoji u božanskoj osobi, u Kristu, koji uzima sakramentalnu ljudsku prisutnost što podržava čovjeka i predstavlja razlog života svih onih koji njega prepoznaju. Čovjek tako djeluje kao novo biće kakvo uistinu jest, pripadajući Isusu Kristu, a zbog toga se i nalazi u životnome jedinstvu sa svima koji su postali vjernima i Isusovim učenicima. Krštenici na taj način ulaze u izravno zajedništvo s Bogom koji je prisutan u povijesti kao Otkupitelj što živi i daruje se nama. Ovim zajedničkim posjedovanjem Isusa Krista vjernici čine Crkvu kao dio čovječanstva koji je na izričit i objektivni način pridružen njegovoj žrtvi i njegovoj ljubavi. Ona je osposobljena proslaviti Oca zajedno s Gospodinom te živjeti u ljubavi. Valja također posvjestiti da u proslavi Gospodinove večere Crkva konkretno i povijesno ostvaruje svoje bivanje Kristovim tijelom, nastavljanjem i produžetkom otkupiteljskog djela.«

40 Usp. Daniel BOURGEOIS, *La pastorale della Chiesa*, str. 476.

41 Usp. *EE*, br. 52.

42 Usp. *PDV*, br. 48.

43 BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, br. 23 »Prema tome, nužno je da svećenici budu svjesni kako njihova služba u bilo kojem segmentu nikada ne smije stavljati u prvi plan njih same ili njihova vlastita mišljenja, nego Isusa Krista. Svaki pokušaj postavljanja samih sebe kao središta liturgijskog čina protivni se svećeničkom identitetu. Svećenik je nadasve sluga te se mora trajno zalagati kako bi bio znak koji, poput podatnog oruđa u Kristovim rukama, ponovno upućuje na Krista. To se osobito izražava u poniznosti kojom svećenik vodi liturgijski čin te u poslušnosti obredu kojom svećenik prijanja srcem i umom, izbjegavajući sve ono što bi moglo izazvati dojam

zimanje s obzirom na obred, kao i unošenje neprimjerenih izričaja. To u isto vrijeme podrazumijeva i konkretno strukturiranje slavlja ostvarivanjem bitne i nezamjenjive svećenikove službe, ali i legitimni izričaj službi i zaduženja vjernika laika u Crkvi. Prije nego istaknemo značenje promicanja službi i zaduženja vjernika laika, potrebno je istaknuti važnost svijesti nezamjenjive službe i uloge svećenika u euharistijskome slavlju, posebice s obzirom na narav odnosa svećenika i zajednice. U tom smislu vrlo je korisno poslušati poticajne riječi kardinala Waltera Kaspera: »Ni svećenička služba ni euharistija ne mogu se izvesti “odozdo“ i iz zajednice. Euharistija se temelji na “unaprijed“ i “prije“ božanskom spasenjskom djelovanju u križu i uskrsnuću; ona je ispunjeni znak trajne pažnje i silaska Božjega u Isusu Kristu. Ovo “unaprijed“ i “prije“ te dolazak spasenja “izvana“ i “odozgo“ sakramentalno simbolički dolazi do izražaja u poslanju svećenika u zajednicu te u odnosu svećenika prema zajednici. Doduše, svećenik je u zajednici primatelj spasenja kao i svaki drugi kršćanin; kao i svaki drugi i on je svaki dan iznova upućen na Božje oprostjenje i smilovanje, na njegovu pomoć i milost. Ali, u svojoj svećeničkoj službi on stoji nasuprot zajednici kao predstavnik onoga, koji je glava Crkve i istinski slavitelj, istinski pozivatelj i domaćin euharistije. Napetost između “u i nasuprot“ svećenika i zajednice temeljna je za svećeničku službu, kao i za zajedništvo zajednice. Zajednica bez svećenika je proturječje u sebi, euharistijsko slavlje bez svećeničke službe nije moguće.«⁴⁴

Svećenik je, u ovome smislu, pozvan razvijati takvo pastoralno djeovanje koje će doprinijeti aktivnom sudjelovanju vjernika laika u euharistijskom slavlju i to tako da se ono ne shvati izvanjski i akcionistički već na način da se laicima, koji su za to formirani, omogući izvršavanje onih službi i zaduženja što oni mogu obavljati. To će onda biti prirodni izraz njihova krsnog dostojanstva ostvarenog u kontekstu najuzvišenijega slavlja Crkve.⁴⁵ Na taj će način svećenik, polazeći upravo od konteksta euharistije, najbolje doprinositi ostva-

da je riječ o neumjesnom događaju koji u prvi plan stavlja njegovu osobu. Zbog toga preporučujem kleru da trajno produbljuje vlastitu euharistijsku službu kao ponizno služenje Kristu i njegovoj Crkvi.«

44 Walter KASPER, *Sakrament jedinstva. Euharistija i Crkva*, str. 13.

45 Usp. *isto*.

renju organske karakteristike Božjega naroda, doprinoseći suodgovornosti svih kao i suradnji onih koji su na različite oblike suradnje pozvani. Bez postavljanja svećenikova pastoralnog djelovanja na osnove ovakvog stila djelovanja teško bi bilo doprinosti istinskom crkvenom zajedništvu.

4. Svećenikovo djelovanje usmjereno k euharistiji

Nakon što smo, s obzirom na euharistiju, istaknuli njezino izvorišno i značenje središta za kršćanski život i posebice za svećenikov život i službu, potrebno je razraditi i dimenziju značenja euharistije kao vrhunca kršćanskoga života.⁴⁶ Kako je već istaknuto, k njoj su usmjerena slavlja ostalih sakramenata, molitve i djela apostolata.⁴⁷ Ona je i vrhunac i cilj pastoralnog služenja prezbitera.⁴⁸ Stoga je i cijelo njegovo pastoralno djelovanje usmjereno euharistiji. Tu činjenicu Drugi vatikanski sabor vrlo jasno ističe: »Po služenju, pak, prezbitera, usavršuje se duhovna žrtva vjernika u sjedinjenju sa žrtvom Krista, jedinoga Posrednika; po rukama prezbitera ta se žrtva u ime cijele Crkve prikazuje u euharistiji na nekrvan i sakramentalan način, sve dok sam Gospodin ne dođe. K tome smjera i u tome se ispunja služba prezbitera. Njihovo služenje, naime, koje počinje navještajem evanđelja, crpi svoju snagu i moć iz Kristove žrtve i teži za tim da "se svi otkupljeni građani, to jest zbor i društvo svetih, prinesu Bogu kao sveopća žrtva po Velikome svećeniku, koji je također samoga sebe u mucij prikazao za nas, da budemo Tijelom tako uzvišene Glave..."«⁴⁹

Ukupno pastoralno djelovanje prezbitera usmjereno je, dakle, k euharistijskom otajstvu u kojemu se ispunjava cijela pastoralna služba prezbitera. Za svećenički život i djelovanje ova je tvrdnja od osobite važnosti. Polazeći odavde uviđa se, naime, da su pasto-

⁴⁶ Usp. *LG*, br. 11.

⁴⁷ Usp. *PO*, br. 5; *EE*, br. 59: »Svaka zauzetost oko svetosti, svako djelovanje upravljeno ostvarenju poslanja Crkve, svako provođenje u djelo pastoralnih planova mora crpiti neophodnu snagu iz euharistijskog otajstva i njemu biti upravljeno kao svojem vrhuncu.«

⁴⁸ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1999., str. 38.

⁴⁹ *PO*, br. 2.

ralni napori i projekti usmjereni na izgradnju zajednice svjesnih i odgovornih vjernika koji će u punini ostvarivati vlastito kršćansko postojanje, ali u punini koje nema bez aktivnog i potpunog sudjelovanja u euharistijskom otajstvu.⁵⁰ Svi pastoralni napori, uključujući one evangelizacijske,⁵¹ nisu, na kraju krajeva, usmjereni nekom neodređenom cilju već aktualizaciji Kristova poziva svima na aktivno i odgovorno sudjelovanje u njegovu mističnome Tijelu koje ne može biti potpuno bez euharistijskoga zajedništva.⁵² Drugi vatikanski sabor u tom smislu ističe značenje usmjerenosti ostalih elemenata punog vjerskog života k euharistijskom otajstvu.⁵³

Značenje svećenika za zajednicu na poseban se način očituje u tome što molitve i duhovne žrtve vjernika upravo po njegovoj službi bivaju ujedinjene s Kristovom žrtvom i na taj način usavršene upravo u euharistijskoj žrtvi. Upravo u tome služba svećenika nalazi svoje ispunjenje.⁵⁴ Polazeći od ovakvog razumijevanja značenja euharistijskog otajstva svećenik će svoje pastoralno djelovanje danas posebice usmjeriti podizanju svijesti svih članova crkvene, posebice župne, zajednice o važnosti potpunog, dostojnog i plodonosnog sudjelovanja u slavlju euharistijskog otajstva i životu u skladu s njim. Čini se da je u dobrom dijelu pastoralnih projekata i programa isticanje ove svijesti vrlo manjkavo. Štoviše, u velikom broju župnih zajednica kao da je nastupio svojevrсни "status quo" s obzirom na aktivno i plodonosno sudjelovanje vjernika u euharistijskome slavlju, posebice s obzirom na primanje, odnosno neprimanje svete pričesti, a dijelom i na nedostojno pričešćivanje. Očito je potrebno puno više pastoralnog napora od strane samih župnika u smislu podizanja svi-

50 Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, str. 135.

51 Usp. *PO*, br. 5; *EE*, br. 22: »Sjedinjujući se s Kristom, narod novog Saveza, ne zatvarajući se u sama sebe, postaje "sakrament" za čovječanstvo, znak i instrument spasenja ostvarena po Kristu, svjetlo svijeta i sol zemlje (usp. Mt 5,13-16) za otkupljenje svijui. Poslanje je Crkve u kontinuitetu s Kristovim: "Kao što je Otac poslao mene i ja šaljem vas" (Iv 20,21). Iz ovjekovječenja žrtve križa i zajedništva s Kristovim tijelom i krvlju u euharistiji, Crkva crpi potrebnu duhovnu snagu kako bi ispunila svoje poslanje. Tako se euharistija pokazuje kao *izvor* te ujedno i *vrhunac* cjelokupne evangelizacije budući da je njen cilj zajedništvo ljudi s Kristom te po Njemu s Ocem i Duhom Svetim.«

52 Usp. *LG*, br. 3.

53 Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* (21. XI. 1964.), u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., br. 22 (dalje: UR).

54 Usp. Paolo ASOLAN, *Il pastore in una Chiesa sinodale. Una ricerca odegetica*, str. 287.

jesti o važnosti ispravnog i dostojnog pristupa blagovanju Kristova tijela, ali i puno više napora u smislu odgovornog i dostojnog kršćanskog života u skladu s otajstvom koje se slavi. Tako u sklopu govora o značenju euharistijskog otajstva u odnosu na druga sakramentalna slavlja te ostale elemente vjerskoga života valja produbiti ovdje istaknuto razmišljanje o manjkavoj prisutnosti zrele i snažne svijesti važnosti punog i dostojnog sudjelovanja u euharistijskome slavlju. To je jedan od velikih problema pastoralne prakse. Možemo se zapitati nisu li tome doprinijeli i svojevrsni katehetsko-pastoralni pristupi u kojima nije jasno istaknuta usmjerenost ostalih sakramentalnih slavlja k euharistijskom otajstvu? Papa Benedikt XVI. posebice se osvrće na to u sklopu govora o usmjerenosti cijelog inicijacijskoga hoda sakramentu euharistije,⁵⁵ pri čemu ističe nužnu povezanost sakramenata krštenja i potvrde s euharistijom naglašavajući pritom jasne pastoralne posljedice koje iz te istine proizlaze: »Naime, ne bi se nikada smjelo zaboraviti da bivamo kršteni i potvrđeni kako bismo mogli sudjelovati u euharistiji. Ta činjenica podrazumijeva obvezu da u našoj pastoralnoj praksi promičemo jedinstvenije shvaćanje puta kršćanske inicijacije.«⁵⁶ Hrvatska pastoralna praksa pokazuje veliku potrebu upravo za snažnijim pastoralnim angažmanom oko jedinstvenijeg shvaćanja inicijacije. U tom je segmentu svećenikova odgovornost od prvotnoga značenja. U sklopu doprinosa što odgovornijem i što aktivnijem pristupu slavlju od osobite je važnosti takvo pastoralno djelovanje svećenika, a posebno župnika, koje će omogućiti podizanje ukupne liturgijske svijesti i razine dostojnog sudjelovanja u liturgijskim slavljinama Crkve svih župljana. U tom pogledu važno je poraditi na formiranju i djelovanju *župne liturgijske skupine*.⁵⁷

55 Usp. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, br. 18.

56 *Isto*, br. 17.

57 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (dalje: HBK), *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Glas Koncila, Zagreb, 2002., br. 47 (dalje: NSP).

5. Euharistija i ukupno pastoralno djelovanje

Pastoral sakramenata predstavlja središte ukupne pastoralne aktivnosti Crkve. Euharistija je srce pastoralna sakramenata i cijeloga crkvenoga djelovanja. Smetnuti s uma ovu istinu (što više nije tako rijetka pojava) značilo bi ne razumjeti narav crkvenog pastoralnog djelovanja. Kako bi do izražaja došlo središnje mjesto i značenje euharistijskoga slavlja za ukupni pastoral Crkve, promotrit ćemo ga povezano uz neke veće pastoralne izazove koji su danas posebice aktualni, a koji se u prvom redu odnose na djelovanje svećenika.

Euharistijsko slavlje mora biti, kako je to već prije istaknuto, vrhunac pastoralnog djelovanja. To, drugim riječima, znači da samo to djelovanje mora biti strukturirano tako da mu euharistija doista bude vrhunac. Možemo se odmah zapitati koliko je ta činjenica doista potvrđena praksom u mnogim župnim zajednicama? Ne slavi li se često euharistija na način uhodanog obreda koji se mora proslaviti, a onda se "užurbano" nastavi brojnim drugim aktivnostima čiju se jasnu poveznicu sa slavljenim otajstvom često ne uviđa? I konačno, koliko je cjelokupno pastoralno djelovanje svećenika doista usmjereno euharistiji? Na ova i slična pitanja moguće je potražiti jasan odgovor ako se uvidi ono što govori praksa.

Praksa ukazuje na nekoliko većih problema s obzirom na svećenikovo pastoralno djelovanje u svezi sa slavljem euharistije. Naime, kako bi bogata pastoralna nadahnuća koja proizlaze iz slavlja bila pretočena u konkretnost i tako postala kvascem aktualne crkvene prakse, potrebno je odgovoriti na izazove i zauzeti se oko potrebe projektnog i programatskog djelovanja. No umjesto toga, često se događa da se u svećeničkom životu i djelovanju, umjesto usavršavanja pastoralne metodologije i ostvarivanja prikladnih programa (posebice na župnoj razini), pribjegava uhodanim metodama koje u određenim važnim segmentima doprinose stagnaciji pastoralnog djelovanja, ali i vjerskoga života kao takvog. Manjak programa često se nasumce pokušava nadomjestiti neopravdanim umnažanjem svetih misa. Neopravdano umnažanje svetih misa u *Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* istaknuto je kao pastoralni

problem.⁵⁸ Ovakva praksa kao jednu od posljedica ima raslojavanje župne zajednice.⁵⁹ K tome treba dodati i česte slučajeve obilježavanja različitih društveno-kulturalnih događanja prilikom kojih se, kao po određenom automatizmu, odmah prilazi i slavljenju euharistije. Ovdje se, jasno, ne radi o tome da se euharistija ne bi mogla slaviti s određenim skupinama vjernika ili u određenim prigodama u kojima je to prikladno, naprotiv. Riječ je ovdje o problemu sličnom umnažanju svetih misa kao takvom, a koje nije opravdano, pogotovo ne u onim prilikama u kojima bi se sveta misa trebala slaviti uz neko drugo, u svijesti mnogih "istaknutije slavlje" koje bi bilo uglavnom svjetovne naravi. To se nikako ne smije događati. Pomoć u rješavanju navedenih problema sastoji se ponajprije u podizanju svijesti o važnosti euharistije kao središta i vrhunca pastoralne aktivnosti, ali na način da se ima jasna predodžba o tome da se cjelokupno pastoralno djelovanje kao takvo, a posebice cjelokupni liturgijski život, ne svode samo na slavlje svete mise, jer im onda ona ne bi bila vrhunac već jedini mogući oblik, što svakako ne može biti perspektiva.⁶⁰ Slavlje euharistije poticaj je župnoj zajednici kako bi gajila i druge bogoslužne forme, pa i one nesakramentalne, kao što je časoslov,⁶¹ te kako bi polazeći od konteksta euharistije razvijala bogato evangelizacijsko djelovanje. Svećenik će se spomenutim, kao i sličnim opasnostima znati oduprijeti ukoliko posjeduje jasno liturgijsko i teološko-pastoralno obrazovanje i zato trajnu teološko-pastoralnu formaciju mora shvatiti kao jedan od prioriteta vlastitog života. Ovu formaciju nije moguće ostvarivati bez sudjelovanja na stručnim teološkim skupovima i praćenja suvremene teološke literature. Samo će tako svećenik moći na pravi način sudjelovati i predvoditi u stvaranju i ostvarivanju različitih pastoralnih programa i projekata.

Pored navedenoga, bogato svećenikovo pastoralno-katehetsko djelovanje mora biti usmjereno takvom odgoju i pouci vjernika koji će im omogućiti euharistiju zaživjeti u konkretnosti života. Važno

58 Usp. HBK, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Glas Koncila, Zagreb, 2008., br. 122 (dalje: DPSŽZ).

59 Usp. Daniel BOURGEOIS, *La pastorale della Chiesa*, str. 475.

60 Usp. Walter KASPER, *Sakrament jedinstva. Euharistija i Crkva*, str. 16.

61 Usp. Ivan ŠAŠKO, *Per signa sensibilia. Liturgijski simbolički govor*, Glas Koncila, Zagreb, 2005., str. 215.

se u tom smislu prisjetiti riječi pape Ivana Pavla II. prigodom otvaranja Euharistijske godine dok govori o euharistiji kao hrani, ali i, u određenom smislu, 'planu' poslanja za kršćanski život: »Za to poslanje euharistija ne pruža samo unutarnju snagu nego – u određenom smislu – i *plan*. Ona je, doista, način bivovanja koji s Isusa prelazi na kršćanina te se po njegovu svjedočanstvu teži odraziti na društvo i kulturu. Da bi se to dogodilo, potrebno je da svaki vjernik, u osobnom i zajedničkom razmatranju, prihvati vrednote koje euharistija izražava, stajališta koja nadahnjuje i odluke za život koje ona potiče...«⁶² Papa nadalje vjernike potiče na »kulturu euharistije«⁶³ koja će biti nositeljem iskrenog dijaloga sa svijetom, ali i izvorom istinskoga mira, solidarnosti i svekolike zauzetosti za dobro.⁶⁴ Samo će dobro formiran i u euharistijsko otajstvo uronjen svećenik doprinijeti ostvarenju ovih ciljeva.

6. Navještaj Božje riječi

Nakon što su određene temeljne dimenzije značenja euharistijskog otajstva za život i djelovanje Crkve, a za svećenikov život i službu na poseban način, potrebno je obraditi i dimenziju *navještaja Božje riječi*. Ova je dimenzija sastavni dio euharistijskoga slavlja te stvara ispravno raspoloženje i omogućuje odgovarajuće sudjelovanje u samom sakramentalnom činu euharistijske službe. Kao sastavni dio euharistijskoga slavlja, navještaj Božje riječi mora biti predmetom posebne brige svećenika. Činjenica konstitutivne uloge navještaja Riječi s obzirom na službu svećenika govori o trajnoj upućenosti svećenika na riječ Božju, kao i o njegovoj određenosti upravo njome.⁶⁵ Od tuda proizlazi jasna potreba ulaganja napora oko što kvalitetnije službe naviještanja. To se odnosi na cjelokupno svećeničko navjestiteljsko djelovanje, koje se na poseban način aktualizira u euharistijskome slavlju tijekom homilije.

62 IVAN PAVAO II., *Ostani s nama, Gospodine. Apostolsko pismo biskupima, kleru i vjernicima za godinu euharistije, listopad 2004. – listopad 2005.*, br. 25.

63 *Isto*, br. 26.

64 *Usp. isto*, br. 27-28.

65 *Usp. PO*, br. 4; *PDV*, br. 26.

6.1. Euharistija i služba naviještanja

Aktivnom i plodonosnom sudjelovanju u euharistiji, koje vrhunac ima u pričesti, podloga je kvalitetno i sustavno naviještena Božja riječ. Ovdje se, najprije, zaustavljamo na značenju službe naviještanja kao takve, u kojoj je svećenikova uloga od prvotne važnosti. Euharistija je, kao najveća tajna, prvotni poticaj za ulaganje maksimalnih napora koji će omogućiti aktivno i prikladno sudjelovanje vjernika u njezinu slavlju, kao i u slavlju ostalih sakramenata. Služba naviještanja u posljednje je vrijeme pod znakom mnogih izazova, a homiletska dimenzija svećeničke službe na poseban način. No pored nje, i svećenikovo je katehetsko djelovanje, tj. katehetski navještaj koji ulazi u široki okvir službe, danas u znaku mnogih izazova. Naime, opće je uočljiva činjenica nedovoljne katehetske pouke koja producira nepoznavanje vlastite vjere što doprinosi i neautentičnom kršćanskom življenju i pasivističkom stavu vjerničke povučenosti s obzirom na dimenziju naviještanja u društveno-kulturalnoj sredini. Bez kvalitetnog i ozbiljnog katehetskog djelovanja u vidu pripreme vjernici teško mogu aktivno i dubinski sudjelovati u euharistijskoj slavlju. Iako korijen ovakvih pojava nije samo manjkavo katehetsko djelovanje, ono je njegov bitni uzročnik. Stoga jer svećenik prvi pozvan ulagati napore u smislu što kvalitetnijeg katehetskog djelovanja, a povezano s tim i što boljeg teološko-katehetskog permanentnog obrazovanja. Katehetski okvir pripreme za slavlje euharistije (ali i drugih sakramenata) mora biti mjesto trajne aktualizacije i produbljivanja poznavanja i usvajanja vjerskih i moralnih spoznaja življenja kojih snagu i prvotnu inspiraciju nalazi upravo u euharistiji. Bez toga upada se u opasnost pukog ponavljanja određenih naučenih izričaja bez njihove jasne aktualizacije. Upravo zato potrebno je staviti se na put aktivnog i trajnog teološkog usavršavanja kako bi navjestiteljsko djelovanje u cjelini doista bilo cjelovito i plodonosno. To se danas pokazuje tim važnije budući da manjkavo katehetsko djelovanje direktno utječe na manjkavo oblikovanje savjesti vjernika koje vodi u površno življenje vjere.⁶⁶

⁶⁶ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća*, str. 26: »Taj katehetski navještaj, da bi bio ostvaren, mora biti povezan sa zdravom teologijom jer, očito, nije riječ samo o ponavljanju objavljenog nauka već

Kako uči Koncil, podloga prikladnog svećeničkog naviještanja mora biti svećenikovo trajno prijateljevanje s riječju Božjom. Kako bi mogli druge poučavati u tajnama Božje poruke, najprije moraju sami slušati i razmatrati Božju riječ. »Budući da su služitelji Božje riječi, prezbiteri svakodnevno čitaju i slušaju Božju riječ o kojoj moraju druge poučavati. Ako se ujedno trse da je i sami usvoje, svakim će danom postajati savršenijim Gospodinovim učenicima, prema riječima apostola Pavla Timoteju: "O tome razmišljaj, u tome budi: da tvoj napredak bude svima očevidan. Pazi na sebe i na nauk: ustraj u tome. Jer budeš li to činio, spasit ćeš sebe i one koji te slušaju" (1Tim 4,15-16).« Tragajući, naime, za načinom kako da ono o čemu su sami razmišljali prikladnije predaju drugima, prezbiteri će sami dublje prodrijeti u "neistraživo bogatstvo Kristovo" (Ef 3,8) i u mnogoliku mudrost Božju. Imajući pred očima to da je Gospodin onaj koji otvara srca i da uzvišenost ne dolazi od njih samih, nego od Božje sile, oni će se u samom činu predavanja Božje riječi prisnije povezati s Kristom učiteljem i njegov će ih Duh voditi. Time što su tako u zajedništvu s Kristom, prezbiteri postaju dionicima Božje ljubavi, čije je otajstvo – odvijeka sakriveno – u Kristu objavljeno.«⁶⁷

Ovaj bogati koncilski nagovor o navjestiteljskoj službi prezbitera jasno nam donosi bitne elemente te službe, koji predstavlja preduvjete plodonosnog naviještanja. Prije svega, prezbiter sam mora biti učenik Božje riječi i ponizni sluga koji se stavlja u službu njezina naviještanja. Mora ju sam najprije čuti i istinski razmotriti u dubini vlastita srca kako bi ju mogao drugima navijestiti. Biti sluga Riječi znači ponajprije biti onaj koji poštuje sve odrednice Riječi i njezine poruke u njezinu totalitetu i u svoj zahtjevnosti koju donosi za kršćanski život. U tom je smislu od prvotne važnosti izbjegavanje stalne napasti instrumentaliziranja riječi Božje, kao i drugih oblika zloupotrebe službe naviještanja. Nadalje, budući da napasti ovoga tipa poprimaju različite oblike, vrlo ozbiljno treba shvatiti koncilske riječi o tome kako sila poruke dolazi od Boga, a ne od propovjednika

o oblikovanju, putem objavljenog nauka, razuma i savjesti vjernika, kako bi mogli živjeti u skladu sa zahtjevima krsnog poziva. Nova evangelizacija ostvarit će se u mjeri u kojoj ne samo Crkva u cjelini ili pojedine njezine ustanove već svaki kršćanin bude sposoban živjeti vjeru i od svoga života učiniti živi razlog vjerodostojnosti i vjerodostojnu apologiju vjere.«

67 PO, br. 13.

samoga. Propovjednik je u službi poruke, on ju treba aktualizirati, a ne pokušavati stvarati neku poruku po vlastitim mjerilima.

6.2. Homilija

Homilija, kao sastavni dio liturgije euharistije, danas je na poseban način u znaku mnogih izazova. Drugi vatikanski sabor govoru o homiliji daje istaknuto mjesto unutar govora o euharistiji. U istome govoru Sabor homiliju vidu kao onu u kojoj se »...iz svetog teksta tijekom liturgijske godine izlažu otajstva vjere i pravila kršćanskog života.«⁶⁸ Već su u tom sažetom prikazu sržnog elementa homilije sadržani njezini bitni dijelovi. U njoj se, polazeći od svetoga teksta, izlažu otajstva vjere. Bez toga homilija bi bila u bitnome okrnjena. Upravo je taj element u središtu homiletskoga naviještaja. Svećenik toga uvijek treba biti svjestan. Na poseban se način danas mora upozoriti na mnoge manjkave pristupe homiliji u smislu nedovoljnog uvažavanja nosivih odrednica riječi Božje u naviještanju, do te mjere da se u određenim slučajevima može govoriti o pravom zapostavljanju tih odrednica. Svećenik zato uvijek mora biti svjestan da nije pozvan naviještati vlastitu mudrost ili homiletsko djelovanje temeljiti na nekim drugim temeljima izvan odrednica Božje poruke u njegovoj riječi. Pritom mu je zadaća izlagati otajstva vjere, uvijek dublje uvoditi u poznavanje vjere i u nauk Crkve. Bez te ključne dimenzije sve bi ostalo bilo bez temelja.

S druge strane, javlja se pitanje neaktualnosti i površnosti u homilijama s obzirom na sve bogatstvo i zahtjevnost koju uključuje onaj drugi bitni segment homiletskoga naviještanja – izlaganja pravila kršćanskoga života. Govor o pravilima kršćanskoga života bitno je povezan s onim o otajstvima vjere. Drugim riječima, o otajstvima vjere u homiliji ne govori se izdvojeno iz konteksta života već se upravo njihovo značenje razlaže i otkriva *za* konkretan život. Na taj se način otajstva vjere pokazuju središnjom dimenzijom života koja taj isti život mijenjaju i preobražavaju usmjeravajući ga Kristovu kraljevstvu. Upravo se pravila života koja se u homiliji naviještaju naslanjaju na govor o otajstvima. Pravila života o kojima koncilski

68 SC, br. 52.

tekst govori dio su vezan uz konkretnu životnu praksu ljudi. Budući da je ta životna praksa ljudi složena i vrlo bremenita, navještaj o pravilima kršćanskoga življenja, koji u sebi nosi nepromjenjive odrednice nauka i discipline, mora kršćanskim svjetlom uvijek iznova osvjetljavati tu praksu. Zato homilija i mora biti aktualna, izrečena razumljivim i jasnim rječnikom, a opet nikad ne umanjujući značenjsku specifičnost govora o otajstvima vjere. Ovako poimana, homilija danas stoji pred brojim izazovima u konkretnoj pastoralnoj praksi. Svećenik je pozvan ostvarivati homiletsku službu polazeći od neizostavne određenosti homilije kao integralnog i autentičnog dijela slavlja, baziranog na naviještenoj Božjoj riječi, aktualizirajući je u povezanosti s konkretnim životom zajednice i na taj je način uokvirujući u prostor i vrijeme jedne konkretne sredine i konkretnih ljudi kojima je namijenjena. Upravo u umijeću propovjedničkog izricanja neraskidive povezanosti tih dviju sastavnica, tj. u osvjetljavanju povijesnih situacija ljudi svjetlom Božje poruke, kao i u dubljem uvođenju u dubine slavljenog otajstva, leži odgovor na mnoga pitanja koja se danas povezuju uz svećeničku homiliju.⁶⁹ Među njima na poseban se način ističe ono koje se tiče kvalitete naviještanja i ozbiljnosti i sustavnosti pripreme s obzirom na službu naviještanja kao takvu. I ovdje se, prije svega, postavlja pitanje kvalitete i razine teološkoga studija, poznavanja nauka Crkve i katoličke teologije. Jasno je da se od svih svećenika ne može očekivati iscrpno poznavanje svih teoloških pitanja i upućenost u sve teološke rasprave. No živimo u vremenu u kojemu se isuviše olako upada u vrlo pogibeljnu zabludu omalovažavanja teologije i teološkog intelektualnog rada. A upravo je takav svećeničkov rad preduvjet za kvalitetno ostvarivanje službe naviještanja, ali i posvetiteljske, kao i vodstvene službe.

69 NADBISKUPSKI ORDINARIJAT ĐAKOVO, *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008., br. 348: »...Dopirući do srca vjernika, utječe na njihovu svijest i razinu kršćanske suodgovornosti u osobnom, obiteljskom, profesionalnom i društvenom životu. Svaki je prezbiter, stoga, pozvan biti svjestan svoje povlaštene službe i njezine odgovornosti te s najvećom odgovornošću pristupati navjesticima i učiteljskoj službi koja mu je u Crkvi povjerena...«

7. Euharistija i župna zajednica

Kako je već istaknuto, okupljanja i izgradnje crkvene zajednice nema bez euharistijskoga zajedništva. Ova istina na poseban način dolazi do izražaja u govoru o značenju euharistije za župnu zajednicu, redovito mjesto ostvarivanja konkretnog kršćanskog života. *Župna zajednica izgrađuje se oko euharistije i snagom euharistije*. Ona je njezino središte i stjecište svih župnih pastoralnih nastojanja. Vjernički identitet i aktivna pripadnost vlastitoj župnoj zajednici grade se dostojnim sudjelovanjem u euharistijskome slavlju.⁷⁰ Nedjeljno i blagdansko euharistijsko slavlje pokazuje se tako temeljnim uporištem za život i djelovanje župe.⁷¹ S druge strane, »nedjeljno euharistijsko slavlje slika je cjelokupnog života jedne župne zajednice.«⁷² Upravo u slavlju nedjeljne i blagdanske euharistije treba biti osobito prepoznatljiv osjećaj župnoga zajedništva i odatle prelaziti u konkretno djelovanje cijele zajednice.⁷³ Zato su svećenik, tj. župnik, ali i njegovi suradnici, odgovorni kako bi cijela zajednica doista prepoznavala središnje mjesto i ulogu euharistijskoga slavlja u životu i djelovanju župe.

Danas je cjelovito shvaćanje župnog vjerničkog zajedništva, te posebice uloge euharistijskoga slavlja u njemu, u znaku mnogih izazova. Župna crkvena pripadnost često se pokušava ostvarivati po nekim drugim osnovama, tradicijske, narodne, kulturološke ili neke druge naravi. Povremena sudjelovanja u euharistijskim župnim slavljinama, prije svega onim nedjeljnim i blagdanskim, s tih se pozicija pogrešno pokušavaju opravdavati kao "razumljiva" pojava. Razumljivo je koliko u takvom kontekstu nedostaje istinsko shvaćanje i življenje euharistije kao središnje okosnice župnoga zajedništva i pripadnosti župi. No pravi župni crkveni identitet ne može se izgrađivati ako ne polazi s euharistijskoga temelja. Već obrađeni problem pokušaja izgradnje i utvrđivanja kršćanskog identiteta na nekim

70 Usp. *EE*, br. 32.

71 Usp. Josip ŠIMUNOVIĆ, *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća. Pastoralno-teološka razmišljanja o mogućnostima ostvarivanja župnoga pastorala u Republici Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., str. 219.

72 *Ti si Krist – za nas i za sve ljude*, br. 345.

73 Usp. *SC*, br. 42.

drugim temeljima posebice je prisutan u životu župnih zajednica. Svojevrsno “raslojavanje“ zajednica⁷⁴ na temelju određenog tipa duhovnosti, na temelju pripadnosti određenoj manjoj župnoj skupini i dr. u temelju ima problem nedovoljnog shvaćanja mjesta i uloge euharistijskoga slavlja za župno zajedništvo kao takvo, ali i za vlastiti kršćanski identitet svakog pojedinog vjernika. Ukoliko se ne uviđa središnje i nosivo značenje euharistije za kršćanski život i djelovanje, vrlo je lako moguće skrenuti u traženje nekih drugih uporišta za vlastiti vjerski život i angažman. Kao posljedica toga, umjesto izgradnje istinskog župnog crkvenog zajedništva, često nastaju mnogi problemi povezani s pitanjem važnosti i uloge pojedinih skupina ili pojedinaca, sa suprotstavljanjem važnosti pojedinih župnih projekata nekih drugim pothvatima i sl.

Svećenikova, tj. župnikova uloga i u ovom je slučaju presudna. Župnik je, kao pastir, na poseban način pozvan poučavati vjernike o djelatnom i punom sudjelovanju u euharistijskom slavlju. Pouka o cjelovitom sudjelovanju kod svete mise pokazuje se presudnom.⁷⁵ Nadalje, u sklopu katehetske dinamike za različite dobne skupine vjernika u župi, upravo je župnikova neizostavna dužnost poučavati vjernike o životu u skladu s euharistijskim otajstvom. Jedna je od ključnih dimenzija toga života svjedočka dimenzija. Puno, svjesno i djelatno sudjelovanje u euharistijskome slavlju mora biti vidljivo na životima onih koji u njemu sudjeluju. Euharistija mora mijenjati njihove živote, a oni, snagom euharistijskog otajstva, moraju biti svjedocima u vremenu i mjestu u kojemu žive i rade.⁷⁶ Sve su to teme za programirano i središnje pastoralno djelovanje na župnoj razini.

74 Usp. Nikola VRANJEŠ, Župnik i župnička služba pred novim pastoralnim izazovima, u: Ivo DŽINIĆ – Ivica RAGUŽ, (prir.), *Iščekivati i požurivati dolazak Dana Božjega. Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Peri Aračiću prigodom 65. obljetnice života*, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2009., str. 124.

75 Usp. SC, br. 56.

76 Josip ŠIMUNOVIĆ, *Župna zajednica na početku trećega tisućljeća*, str. 232: »Potrebno je da kršćani upravo tamo gdje žive i rade, u vlastitoj svakodnevnici, daju snažno svjedočanstvo življene euharistije. Kao takvi onda mogu prodrmati ustajalost i uobičajenost hrvatskog naroda gestama istinske promjene života, podržane djelatnom i konkretnom ljubavlju te brigom za svakoga koji je u potrebi. Biti kršćaninom koji aktivno sudjeluje u euharistijskom slavlju i od njega živi, uključuje potrebu unošenja i svjedočenja kršćanskih vrijednosti u sva područja svakodnevnog života: na obiteljskoj, župnoj, odgojno-obrazovnoj, poslovnoj, socijalnoj i kulturnoj razini.«

7.1. Euharistijsko klanjanje

Povezano s osobitom zauzetošću oko euharistijske dimenzije života župne zajednice svećenik, tj. župnik pozvan je na osobit način promicati *euharistijsko klanjanje*, kao i *Tijelovsku procesiju*.⁷⁷ Euharistijsko klanjanje osobit je znak štovanja Isusa prisutnog u Presvetom Oltarskom Sakramentu. Svećenik će vlastitu vjeru i odanost posvjedočiti prije svega vlastitim primjerom klanjanja, a time će biti i najbolji primjer i uzor vjernicima. Upravo tu dimenziju posebice ističe *Direktorij za službu i život prezbitera*: »To da je euharistija u središtu, treba biti razvidno ne samo iz dostojnog i proživljenog slavljenja žrtve, nego također iz čestog klanjanja pred Presvetim, tako da prezbiter bude uzor stadu i u pobožnoj pažnji i usrdnom meditiranju koje – kad god je to moguće – vrši pred Gospodinovom Prisutnošću u svetohraništu. Poželjno je da svećenici kojima je povjereno vodstvo zajednice posvećuju dosta vremena zajedničkom klanjanju, te da Presvetom Oltarskom Sakramentu osiguraju, i izvan svete mise, pažnju i počast iznad svih drugih obreda i čina.«⁷⁸

Zaključak

Euharistijsko slavlje ima središnje značenje za život i djelovanje crkvene zajednice. Isto to značenje ima i za život i djelovanje svakoga prezbitera. Svećenički život i djelovanje oblikuje se upravo polazeći od euharistijskoga slavlja. Ono je izvor i snaga na putu njegova osobnog posvećenja, ali je i izvor i višeoblične pastoralne aktivnosti. Euharistija je u središtu pastoralnog djelovanja Crkve. S druge strane, cjelokupno pastoralno djelovanje usmjereno je euharistiji. Zajedništvo Crkve na poseban se način očituje u slavlju euharistije. Svećenik je na poseban način odgovoran za euharistijsko slavlje. Ono mora postati nadahniteljski model cijeloga njegova pastoralnog angažmana. Kako bi se nadišli brojni nedostaci koji su danas uočljivi s obzirom na aktivno i odgovorno sudjelovanje zajed-

77 Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, IKA, Zagreb, 1994., br. 50; IVAN PAVAO II., *Ostani s nama, Gospodine. Apostolsko pismo biskupima, kleru i vjernicima za godinu euharistije, listopad 2004. – listopad 2005.*, br. 18.

78 KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, br. 50.

nice, posebice one župne, u slavlju euharistijskog otajstva, svećenik je pozvan, prije svega, raditi na podizanju euharistijske svijesti vjernika. Također je pozvan usvojiti i odjelotovoriti pastoralne poticaje koje slavlje nudi kako bi ono doista postalo izvorom plodonosnog pastorala.

EUCHARIST – THE CENTRE OF PRIESTS’ PASTORAL ACTIVITY

Summary

Ministerial priesthood and the Eucharist are closely linked to one another. Priesthood is born with the Eucharist, and there is no Eucharist without a priest. In our contemporary cultural and even pastoral context, sometimes the sense of the original and central meaning of the Eucharistic celebration for the Christian life is lost. Not even the priest is excluded from the danger of an insufficient recognizing and evaluation of the central meaning of the Eucharist in his own life and activity. In this paper, by using the theological-pastoral evaluating method the crucial theological and pastoral elements stemming from the celebration of the mystery, are presented, reflecting the centrality and the meaning of the Eucharistic celebration for the life of the priest and pastoral activity in general. On the other side, some weak points are noted, visible today in respect to the centrality and the meaning of the Eucharistic mystery in the life of the priest and his activity, so that some of theological and pastoral elements are pointed out in order to help the overcoming of difficulties.

Key words: *Eucharist, priest, Church, life, pastoral ministry.*